

SEÇİM ÖNCESİ IRAK'TA SİYASET NEREYE GİDİYOR?

2014 seçimleri, Irak'taki siyasi kamplaşmanın farklılaşmaya başladığını artık net bir biçimde ortaya koymaktadır.

Bilgay DUMAN

Irak'ta 30 Nisan 2014'te yapılması planlanan genel seçimlere yaklaşılırken ülkedeki iç siyaset son derece kritik ve karmaşık bir süreçten geçmektedir. Nitekim 325 sandalyeli Irak Parlamentosu'nda temsil edilmek için 277 koalisyonun seçimlere katılacak olması bile Irak'taki karmaşayı gözler önüne sermektedir. Seçim, Irak'ta başlı başına bir gündem oluştururken seçim öncesi Irak'ta şiddet eylemlerinin yeniden artması, Irak ve Şam İslam Devleti (İŞİD) örgütünün eylemlerine hız vermesi, Erbil ve Bağdat arasındaki anlaşmazlıklar, Kürt iç siyasetindeki belirsizlik gibi konular da Irak'taki siyasi gündemin tansiyonunu yükseltmektedir. Irak'ta seçime 2 ay kala yaşanan bu gelişmeler, seçimin yapılmasını etkileyebilecek ve ertelenmesini gündeme getirebilecek (şimdilik böyle bir şey beklenirse de) bir durum ortaya çıkarabilecektir. Bu

nedenle, seçim öncesi yaşanan gelişmelerin analiz edilmesi, seçim öncesi siyasi tabloyu ortaya çıkaracağı gibi, seçim ve seçim sonrasında ortaya çıkacak siyasi yapının anlaşılması için faydalı olacaktır.

Seçim Öncesi Irak'ta Temel Siyasi Yapılanma

2014 seçimleri, Irak'taki siyasi kamplaşmanın farklılaşmaya başladığını artık net bir biçimde ortaya koymaktadır. 2010 genel seçimlerinde ilk sinyallerini veren bu farklılaşma, 2013'te yapılan il meclisi seçimlerinde belirginleşmeye başlamış ve 2014 genel seçimleri öncesinde net olarak ortaya çıkmıştır. 2003'ten sonraki siyasi süreçte net çizgilerle birbirinden ayrılan, etnik ve mezhepsel aidiyetin şekillendirdiği Irak siyaseti, mevcut durum itibarıyla bu yapıdan sıyrılmış gözükmektedir. Başka bir ifadeyle Irak siyaseti, 2003'ten neredeyse 2010 seçim-

lerine kadar Şii, Sünni ve Kürtler arasındaki kamplaşmalar üzerinden ilerlemiştir. 2010 seçimlerinde Irakiye Listesi'nin kurulması ve Şii grupların Nuri El-Maliki liderliğindeki Kanun Devleti Koalisyonu ve Mukteda El-Sadr ve Ammar El-Hekim önderliğindeki Irak Ulusal İttifakı adı altında seçimlerde iki grup halinde yer almasıyla Irak siyaseti yeni bir yön çizmeye başlamıştır. Söz konusu Şii gruplar, seçimlerden sonra bir araya gelmiş olsalar da 2013 il meclisi seçimlerinde aralarındaki ayrışma iyice ortaya çıkmış ve bu ayrışma diğer gruplara da yansımıştır. 2014 seçimleri öncesinde belirgin ittifakların yerini illere

göre oluşan yerel ittifaklar almaya başlamıştır.

Bu süreç, 2014 seçimleri öncesinde Irak Kürt Bölgesel Yönetimi (IKBY) sınırları dışında ortak bir politika çizen Kürt gruplar bile ayrılmıştır. 2003'ten bu yana Bağdat siyasetinde ortak bir politika yürüten Kürdistan Demokrat Partisi (KDP) ve Kürdistan Yurtseverler Birliği (KYB) dahi seçimlere Musul, Kerkük gibi Kürt politikası açısından önemli olan illerde ayrı listeler oluşturarak girmektedir. Bu anlamıyla Şii, Sünni ve Kürtler arasındaki grupsal ayrışmanın yönünü belirlediği Irak siyasetinde bir dönüşümden bahsetmek

mümkündür. Ancak mezhepsel ve etnik kutuplaşma ile kimlikleşmenin hâlen temel düzeyde devam ettiğini söylemek gerekmektedir. Hangi taraftan olursa olsun partiler, etnik ve mezhepsel kimlikleri doğrultusunda hareket etmekte ve ulusal bir parti görüntüsü vermemektedir. Örneğin Diyala'da Şiilerin etkisini kırmak için neredeyse bütün önemli Sünni partilerin yer aldığı bir koalisyon oluşturulmuştur. Bu yapılanmayı belirleyen ana faktörün yerel düzeyde etki arttırmak ve hâkimiyet kurmak olduğunu söylemek mümkündür. Daha açık bir ifadeyle her etnik ve mezhepsel gruptan siyasi partiler, kendi nüfus yoğunluklarının bu

lunduğu yerde etkili olma çabasıyla ayrılmakta ya da birleşmekte ve ittifaklarını buna göre belirlemektedir. Bu nedenle genel siyaset açısından siyasi gruplar, hâlen etnik ve mezhepsel kimliğine göre hareket etse de yerel politika da güç kazanmak ve rakiplerinin önüne geçmek için diğer etnik ve mezhepsel gruplarla ortak hareket edebilmektedir. Bu durum, Irak'ta yerel siyasetin önemini de ortaya çıkaran bir olgudur. Nitekim Telafer ve Tuzhurmatu'nun il olmasına yönelik alınan Bakanlar Kurulu kararı sonrası ortaya çıkan siyasi tablo, yerel ve genel siyaset arasındaki ilişki ile etnik ve mezhepsel kayguların üzerine kurulu

siyasetin hâlen etkili olduğunu ortaya koymuştur.

Sünnilerin liderliğini isteyen Usame El-Nuceyfi ve grubu, bu karara, Sünnilere karşı atılmış bir adım olduğu ve Sünniler üzerinde baskı kurmayı amaçlaması sebebiyle karşı çıkarken, Nuri El-Maliki bu kararın asıl destekçisi olmuştur. Bu karar sebebiyle Usame El-Nuceyfi ve yaklaşık 40 milletvekili parlamento toplantılarından çekilmiştir. Diğer taraftan Nuri El-Maliki'nin uygulamalarına karşı çıkan ve "diktatör" olmakla suçlayan Mukteda El-Sadr siyasetten çekildiğini açıklamıştır. Bu açıklamadan sonra Mukteda El-Sadr'ın liderliğindeki Ahrar Kitleleri milletvekillerinin bir kısmı istifa etmiş, ancak daha sonra istifalarını geri çekmiştir. Mukteda El-Sadr siyasetten çekildiğini açıklasa bile, Ahrar Kitleleri seçimlere katılma yönünde tavır sergilemektedir.

Sonuç itibarıyla seçim öncesi genel siyasette etnik ve mezhepsel kaygıların devam ettiği, ancak yerel siyasette kontrol sağlamak amacıyla farklı etnik ve mezhepsel grupların ittifak içerisine girdiği bir süreç yaşanmaktadır. Bu sürecin seçim sonrası ortaya çıkacak hükümette de kendini belli etmesi beklenmektedir. Nuri El-Maliki'nin yerel ve genel siyasetteki gücü ve uygulamalarından rahatsız olan Mukteda El-Sadr grubu ve Ammar El-Hekim, seçim sonrası Maliki karşıtı (Nuceyfi grubu ve KDP gibi) gruplarla ittifaka gidebilir. Nuri El-Maliki de üçüncü dönem başbakanlık için Salih El-Mutlak başta olmak üzere bazı Sünni gruplar ve KYB gibi güçlü Kürt partilerin desteğine ihtiyaç duyacaktır.

Şii, Sünni ve Kürtler arasındaki grupsal ayrışmanın yönünü belirlediği Irak siyasetinde bir dönüşümden bahsetmek mümkündür. Ancak mezhepsel ve etnik kutuplaşma ile kimlikleşmenin hâlen temel düzeyde devam ettiğini söylemek gerekmektedir.

Irak'ta Şiddet Eylemlerindeki Artış ve El-Kaide'nin Etkisi

Irak'ta seçim öncesi dönem itibarıyla siyaset dışı faktörlerin siyasete etkisi önemli bir biçimde kendini hissettirmektedir. Özellikle güvenlik alanında yaşanan olumsuz gelişmeler, Irak'ta siyaseti de olumsuz yönde etkilemektedir. Yaklaşık son altı aydır yükselen şiddet eylemlerinin yanı sıra El-Kaide ve bağlantılı örgütlerin Irak'ta eylemlerine hız vermesi, seçim öncesi ve sonrası siyaseti de olumsuz yönde etkilemektedir. El-Kaide bağlantılı IŞİD'in Suriye'deki gelişmelere paralel olarak, Irak'ta geniş çaplı eylemlere girmesi, seçim öncesinde merkezi hükümeti zor duruma sokmaktadır. Daha da ötesinde IŞİD'in Ramadi, Felluce ve Tikrit gibi bölgelerde kontrol alanları yaratarak hükümeti bu bölgelerde işlevsiz kılması büyük sorun yaratmaktadır. Bilindiği gibi son üç-dört aydır, Anbar'da (Felluce ve Ramadi)

yaşanan olaylar hükümeti ciddi bir biçimde zora sokmuştur. IŞİD bu bölgelerin bir kısmında kontrol sağlamış, hükümeti işlevsiz kılmıştır. Hükümet güçleriyle birlikte bu bölgede yaşayan aşiret güçleri IŞİD'e karşı mücadele ederken, hâlen bu bölgelerde hükümetin tam kontrol sağlayabildiğini söylemek zordur. Diğer taraftan Felluce ve Ramadi'de yaşanan olayların seçim öncesi diğer bölgelere de sıçraması tedirginlik yaratmaktadır. Nitekim Selahaddin'e (Tikrit) bağlı Süleymanbeg Nahiyesi'nde IŞİD kontrol sağlamaya çalışmış ve hükümet güçleri yetersiz kalarak kısa süreli de olsa IŞİD'in bu etkinliğini Bağdat, Kerkük, Musul, Diyala gibi illere doğru genişletmesi muhtemeldir. Bu

durum, güvenlik açısından büyük boşluklar yaratırken, hükümeti siyasi olarak da zora sokmakta ve seçimlerin geleceğini tehlikeye atmaktadır. Başbakan Nuri El-Maliki seçim öncesi avantaj sağlamak için şiddetli bir biçimde bu olayların üzerine gitmekte ve bastırmaya çalışmaktadır. Ancak Nuri El-Maliki'nin uygulamaları bu süreçte mezhepsel gerginliği de ortaya çıkartmakta ve yaşanan olaylardan bir kısım Sünnileri sorumlu tutmaktadır. Sünniler de Nuri El-Maliki'nin Sünni bölgelerinde denetim kurmak için IŞİD'i bahane olarak kullandığını öne sürmektedir. Bu durum, seçim öncesi siyaseti gerdiği gibi mezhepsel şiddetin Irak'ta yeniden belirmesine yol açabilir.

Kürt İç Siyasetindeki Belirsizlik ve Erbil-Bağdat Anlaşmazlığı

Seçim öncesi dönem itibarıyla Kürt iç siyaseti belki de 2003 sonrası süreçte en karmaşık dönemini yaşamaktadır. 21 Eylül 2013'te yapılan seçimlerin ardından IKBY'de hükümetin kurulmamasının yanı sıra, 30 Nisan 2014'te Irak genel seçimleriyle birlikte il meclisi seçimlerinin de yapılacak olması ve Celal Talabani liderliğindeki KYB'nin iç sorunları, Irak'ta Kürt siyasi grupları zora sokmaktadır. Ayrıca IKBY ile Irak merkezi hükümeti arasında özellikle bütçe ve enerji anlaşmaları konusunda yaşanan anlaşmazlık, seçim öncesi Irak genel siyasetini olumsuz yönde etkileyebilecek bir boyuta ulaşmıştır. 2003 sonrası süreçte Irak siyasetinde belki de en bütüncül politikayı izleyen Kürt gruplar arasında iç ve yerel siyasette yaşanan çekişme, Irak genel siyasetini de etkilemiştir. Mevcut durum itibarıyla etkili bütün Kürt siyasi partileri hem il genel hem de IKBY'de yapılacak il meclisi seçimlerine ayrı listelerle girmektedir. Özellikle KDP ve KYB arasındaki stratejik ittifakın fiilen sona ermesi Kürt iç siyasetindeki dönüşüm açısından önemlidir. Goran Hareketi'nin, Kürt siyaseti açısından yeni bir aktör olarak ortaya çıkması hem Kürt hem de Irak iç siyaseti dengeleri değiştirmeye başlamıştır. Goran'ın yükselişi karşısında, aynı seçmenden oy olan ve Goran'ın içerisinde çıktığı KYB ise düşüşe geçmiştir. Celal Talabani'nin sağlık durumunun belirsizliğini koruması ve KYB'deki liderlik sıkıntısı partiyi zor duruma sokmaktadır. KDP ise IKBY içerisinde en güçlü aktör konumuna gelmiştir. Bu nedenle KDP'nin IKBY dışındaki grupsal hedefleri de IKBY'nin hedefleri haline getirilmiştir. Özellikle Er-

bil-Bağdat arasındaki anlaşmazlığın temel konusu olan enerji anlaşmalarında bu durum net bir biçimde ortaya çıkmaktadır. Genel seçimler öncesi IKBY ve Irak merkezi hükümeti arasındaki sorunların giderilememesi, KDP ve IKBY siyasetinin örtüştüğü göz önüne alındığında, 2014 seçimleri sonrası hükümet çalışmaları etkileyecektir.

Seçimlerden İstikrar Çıkar mı?

Görüldüğü gibi 30 Nisan 2014'te yapılması planlanan seçim öncesi Irak iç siyaseti son derece karmaşık bir süreçten geçmektedir. Seçim sürecindeki bu karmaşık siyasetin seçimlere de yansıtacağını söylemek yanlış olmayacaktır. Seçim sonrası ortaya çıkan tablonun yerel ve genel siyasetin birbiri arasındaki etkileşimi doğrultusunda şekilleneceği söylenebilir. Yerel düzeydeki çıkarlar doğrultusunda şekillenecek ittifaklar Irak genel siyasetindeki yönelimi de belirleyecektir. Etnik ve mezhepsel gruplar arasında farklı siyasi fraksiyonların ortaya çıkması Irak'taki siyasetin normalleşmesi ve demokratikleşmesine katkı sağlayacağı gibi, bütüncül bir etnik ve mezhepsel bir siyaset yürütülmesi de bu fraksiyonların kaygılarının devam etmesi, etnik ve mezhepsel çatışmanın mikro düzeyden makro düzeye kadar ulaşmasına yol açabilir. Sonuç itibarıyla Irak seçimler öncesi etnik ve mezhepsel ayrışmayı aşmak ya da derinleştirmek arasında kalmıştır. Bu süreçte hangi tarafın ağır basacağı, başta Suriye'deki gelişmeler olmak üzere, bölgedeki denklem düşünüldüğünde Irak'ın bütüncül yapısının korunup korunamayacağını konusunda belirleyici bir faktör olacaktır. ○

Araştırmacı, ORSAM